
EDİTÖRDEN

11 Mart 2020 tarihinde Türkiye’de açıklanan ilk Covid-19 vakası ile birlikte yaşamımızı derinden etkileyen koronavirüs aslında oldukça uzun bir zamandan beri bilim dünyasını meşgul eden ve üzerinde araştırmalar yapılan bir virüs türüdür. Koronavirüs ailesinin, yeni üyesi olan SARS-CoV-2 de dahil, sadece yedi tanesi insanlara bulaşabiliyor. Aslında koronavirüs enfeksiyonları ile tanışmamız çok yeni değil. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Şubat 2003’de Çin’in Guandong bölgesinde ortaya çıkıp daha sonra Hong-Kong, Tayvan, Kanada, Singapur gibi ülkeleri etkileyen SARS (şiddetli akut solunum yolu sendromu) hastalığını duyurdu. Atipik bir pnömoni (zatürree) olarak seyreden ve mortalitesi oldukça yüksek (% 10,9) olan bu hastalığın etkeni olan virüs SARS-CoV olarak isimlendirildi. DSÖ ve Hastalık Kontrol Merkezi (CDC) başta olmak üzere pek çok yerel ve küresel dernek ve kuruluşun yoğun işbirliği ile kriz aşıldı.¹⁻² Türkiye bu aktivitelerin içinde SARS olgusu görülmeyen ülkelerden biri olarak yer aldı. 2003 yılı Haziran ayında görülen son enfekte insan vakası ile SARS’ın yayılması tamamen önlenmiş oldu.

Dünya MERS-CoV (Orta Doğu Solunum Sendromu bağlantılı koronavirüsü) ile ikinci koronavirüs sınavını verdi. Bu virüsün sebep olduğu solunum yolu hastalığı ilk kez 2012 yılının Nisan ayında Ürdün’de tespit edildi. Daha sonra Eylül 2012’de Suudi Arabistan’da olgular bildirilmeye başlandı. Develerden bulaştığı sanılan bu virüs de hafif soğuk algınlığından akut solunum yolu yetmezliğine varan hastalık tablosu oluşturmaktaydı. MERS-CoV’un enfekte ettiği birçok hastada zatürre ve böbrek yetmezliği gibi ciddi komplikasyonlar gelişti ve bu hastaların yaklaşık % 34.4’ü hayatını kaybetti.³

2020 yılının gelişi ile birlikte Türkiye tüm dünya ile birlikte koronavirüsle ilgili büyük bir sınav vermektedir. Çin’in Wuhan kentinden tüm dünyaya yayıldığı düşünülen yeni tip korona virüs Coronavirüs 2 veya SARS-CoV-2 olarak adlandırılmaktadır. SARS-CoV ve MERS-CoV gibi SARS-CoV-2 de zoonotik bir virüstür. Direkt olarak öksürük, hapşırma ve damlacık yoluyla bulaşan SARS-CoV-2 burun, göz ve korneadan vücuda girerek solunum sistemine yerleşir. Virüsün bulaşıcılığı SARS-CoV ve MERS-CoV’a oranla çok daha yüksektir.^{4,5} DSÖ verilerine göre Mayıs ayı itibarı ile ortalama vaka ölüm oranı % 7 olarak belirtilse de, yeni verilerin bu oranı nasıl etkileyeceğini tam olarak bilememekteyiz.⁶

İleri yaştaki bireyler ve kronik hastalığı olanlar dışında Covid-19 enfeksiyonundan en çok etkilenenler sağlık çalışanlarıdır. Hekimler, yoğun bakım personeli, diş hekimleri, paramedikler, hemşireler, hostesler, kargo taşıyıcıları en riskli iş kollarını oluşturur. “The New York Times” a göre diş hekimleri bulaşma açısından en fazla riski olan meslek guruplarından biridir.⁷ Diş hekimlerinin asemptomatik Covid-19 pozitif hastalarla yakın temasa geçme olasılıkları oldukça yüksektir.^{8,9} Aerotörlerin kullanımı ile oluşan ve havada uzun süre asılı kalan aerosol partikülleri içindeki virüs, bakteri ve mantarlar çevreyi kontamine eder. Ayrıca dental işlemler sırasında ağızdan sıçrama yoluyla da partiküller saçılmaktadır.¹⁰ Tüm bu faktörler sağlık çalışanları içinde diş hekimliğini risk bakımından daha üst seviyeye taşımaktadır.

Art arda tekrarlayan corona virüs salgınları insanoğlunun bundan sonraki yaşamında köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir. 2016’da Ukrayna’da 319 kişinin öldüğü grip salgınında 2003 yılında tamamen bittiği söylenen SARS olgularına rastlanmış olması, insanlığın bu virüs ailesine karşı daima uyanık ve tetikte olması gerektiğini göstermektedir.¹¹ Bu sebeple bilim insanlarının çalışmalarında bu virüse odaklı araştırmalara yönelmesi bir zorunluluktur. Risk düzeyinin yüksek olduğu diş hekimliği alanında da bu araştırmalara büyük ihtiyaç duyulacağı çok açıktır.

Biz de Ege Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi Yayın Kurulu olarak mesleğimiz açısından taşıdığı çok büyük önemden dolayı Covid-19 ile ilgili özel bir sayı çıkarmanın bir sorumluluk olduğunu düşündük. Bu özel sayıda diş hekimlerine klinik çalışmalarında rehberlik edeceğini umduğumuz beş adet derleme yer alıyor. Bu özel sayımızı keyifle okumanızı umuyoruz.

Prof.Dr. Murat Türkün

EUDFD Baş Editörü

KAYNAKLAR

- 1) <https://www.who.int/csr/sars/en/>
 - 2) Petrosillo N, Viceconte G, Ergonul O, Ippolito G, Petersen E. COVID-19, SARS and MERS: are they closely related? *Clin Microbiol Infect* 2020 Jun;26(6):729-734.
 - 3) <http://www.who.int/emergencies/mers-cov/en/>
 - 4) Wax RS et al. Practical recommendations for critical care and anaesthesiology teams caring for novel coronavirus (2019nCoV) patients. *Can J Anaesth* 2020; 67:568–576.
 - 5) To KK et al. Consistent detection of 2019 novel coronavirus in saliva. *Clin Infect Dis* 2020; doi: 10.1093/cid/ciaa149. Downloaded from <https://academic.oup.com/cid/advance-article-abstract/doi/10.1093/cid/ciaa149/5734265> by guest on 17 June 2020
 - 6) Alharbi A, Alharbi S, Alqaidi S. Guidelines for dental care provision during the COVID-19 pandemic. *Saudi Dent J* 2020 May; 32(4): 181–186.
 - 7) <https://www.nytimes.com/interactive/2020/03/15/business/economy/coronavirus-worker-risk.html>.
 - 8) Rothe C et al. Transmission of 2019-nCoV Infection from an Asymptomatic Contact in Germany. *N Engl J Med* 2020; 382: 970-971. Downloaded from [nejm.org](https://www.nejm.org) on June 17, 2020.
 - 9) Guan W et al. Clinical characteristics of 2019 novel coronavirus infection in China. *N Engl J Med* 2020;382:1708-20. Downloaded from [nejm.org](https://www.nejm.org) on June 17, 2020.
 - 10) Szymanska J. Dental bioaerosol as an occupational hazard in a dentist's workplace. *Ann Agric Environ Med* 2007; 14: 203-207.
 - 11) <https://www.ntv.com.tr/saglik/ukraynada-grip-salgini-319-kisi-oldu,KCl4SqS3okuZBTaqXhzokw>
-

İÇİNDEKİLER

(CONTENTS)

Derleme Makaleleri (Reviews)

COVID-19 Pandemisi Devam Ederken Güvenli Diş Hekimliği Uygulamaları

Safe Dental Care During COVID-19 Pandemic

Bengü Erden Şahin, Neslihan Efeoglu, Ergün Dudak, Candan Efeoglu.....1-12

Yeni Coronavirus Pandemisinde Dental-Oral Muayene-Radyografik Değerlendirme Üçgenine Genel Yaklaşım ve Üçüncü Basamak Dişhekimliği Sağlık Kuruluşunda Olgu Ayrımlama (Trijaj) Uygulama Örneği

General Approach for Dental-Oral-Radiographic Examination During New Coronavirus Pandemic and Triage Protocol in a Tertiary Care Dental Hospital

Betül Karaca.....13-26

Dişhekimliğinde Covid-19 Pandemisinde Koruyucu Önlemler ve Acil Dental Tedaviler Hakkında Bir Derleme

Dental Precautions and Emergencies During COVID-19 Outbreak: A Review of the Current Literature

Cem Peskersoy, Onder Gurlek.....27-36

Koronavirus (COVID-19) salgını süresince oluşturulan klinikte uygulanan tedavi yaklaşımları: Literatür Taraması ve Üçüncü Basamak Sağlık Kurumu Örneği

Treatment Approaches During Coronavirus (COVID-19) Outbreak: A Literature Review and Tertiary Care Dental Hospital

Gulcan Coskun Akar, Buse Karatay Şibal, Eda Sarı, Ceren Bayraktar, Ece Sengun, M. Bengü Erden Sahin, Burcu Serefoglu, Cem Peskersoy, Furkan Dindaroğlu, Pınar Meriç, Mehmet Emin Kaval, Arzu Aykut Yetkiner, Candan Efeoglu.....37-58

Covid-19 Sonrası Dental Tedavi Uygulamalarında Ağız Gargaralarının Yeri Ve Önemi

Importance Of Mouthwashes In Dental Practice After Covid-19

Mustafa Gürkan, Serter Mert Selamet, Övül Kümbüloğlu.....59-66